

درس نامه

کارگاه ویرایش و درست نویسی

مؤسسه «ویراستاران»

نسخه ۲۳

محمد مهدی باقری

نام من:

شماره دوره: زمان:

بسم الله الرحمن الرحيم

شماره کتاب‌شناسی ملی :	۳۵۷۷۸۹۵
عنوان و نام پدیدآور :	جزوه آموزشی کارگاه ویرایش و درست‌نویسی [جزوه] / محمد مهدی باقری؛ مؤسسه ویراستاران حرفه‌ای پارس.
وضعیت ویراست :	[ویراست ۱۲].
وضعیت نشر :	تهران: مؤسسه ویراستاران حرفه‌ای پارس، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری :	۵۲ ص.: جلد، نمودار: ۳۰×۲۱ س.م.
یادداشت :	عنوان دیگر: درس‌نامه کارگاه آموزشی ویرایش و درست‌نویسی.
توصیفگر :	ویراستاری نگارش علمی و فنی
شناسه افزوده :	باقری، محمد مهدی، ۱۳۶۱ -
شناسه افزوده :	صفحه‌آرا و طراح جلد و نقشه ذهنی: سیدحمید حیدری‌ثانی

همه حقوق نشر این درس‌نامه برای «ویراستاران» محفوظ است. تکثیر، انتشار، استفاده برای تدریس، بازنویسی، اقتباس و... به هر شیوه چاپی (کاغذی) یا دیجیتال (واردکردن در نرم‌افزار، درج در وب، پی‌دی‌اف ساختن یا...) یا ذخیره‌سازی در سیستم‌های بازیابی و پخش، بدون اجازه قبلی و کتبی «ویراستاران»، ممنوع و غیرقانونی است. این اثر تحت حمایت «قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان» قرار دارد.

فهرست

مبانی	۳
ویرایش زبانی	۱۹
۱. تبدیل واژه ناآشنا به آشنا	۲۰
۲. رفع کژتابی زبانی	۲۱
۳. دقت‌ورزی معنایی	۲۲
۴. اصلاح خطای منطقی و پیچیده‌نویسی	۲۳
۵. حشورزدایی	۲۶
۶. کلیشه‌گشی	۲۸
۷. معیارسازی محاوره و لهجه و گویش و شکسته‌نویسی	۳۱
۸. رسا سازی نارسایی آوایی	۳۱
۹. اصلاح خطای دستوری	۳۱
۱۰. گرته‌برداری ستیزی	۳۵
اصل یکدستی	۳۸
ویرایش صوری	۳۹
۱. دستور خط	۴۰
۲. املا	۴۸
۳. فاصله‌گذاری	۵۰
۴. عددنویسی	۵۳
۵. اجزای کتاب	۵۴
۶. فهرست	۵۴
۷. لایه‌بندی	۵۵
۸. نشانه‌گذاری	۵۶
۹. ارجاع‌دهی	۶۴
۱۰. تنظیم کتابنامه	۶۴
متن‌های تمرینی	۶۷

مبانی

۱. زبان

چیستی و کارکرد زبان

گونه‌های زبان

درست و غلط در زبان

۲. ویراستار

جایگاه ویراستار در صنعت نشر

وظیفه ویراستار + دو پرسش راهگشا

راه ویراستارشدن

۳. ویرایش

انواع ویرایش

ابزار ویرایش

سیر مطالعاتی ویرایش و درست‌نویسی

تاریخچه ویرایش در ایران

۲.۱. زبان خاص: زبان فصیح، زبان تحصیل کرده‌ها و اهل فضل. مخاطب آن، محققان و عالمان‌اند. ارتباط حساس‌تر و معنای ظریف‌تر و اندیشه پیچیده‌تر، ابزاری کامل‌تر و دقیق‌تر و کارآمدتر می‌خواهد. روشن‌سازی و روان‌نویسی اندیشه‌ها و پدیده‌های پیچیده دشوار است. این زبان اصطلاحات علمی دارد و عموم در خواندن آن دچار مکث مفهومی می‌شوند؛ با این حال، جمله‌ها باید کوتاه و گویا و شفاف باشد.

زبان خاص	واژه	تخصصی \neq عمومی	واژه
مانند زبان علمی، اداری، حقوقی	ساختمان	=	ساختمان
	نحو و جمله‌بندی	گویا، روشن، ساده	نحو و جمله‌بندی
زبان عمومی	واژه	تخصصی \neq عمومی	واژه
مانند زبان رسانه‌ها، مدرسه، فضای مجازی	ساختمان	=	ساختمان
	نحو و جمله‌بندی	گویا، روشن، ساده	نحو و جمله‌بندی

* به‌تازگی، سلول‌های پانکراتیک را از اپتیلوم مجرای پانکراتیک جداسازی کرده‌اند.

* بدون شک افزایش سطح بهداشت عمومی جوامع انسانی کنونی و موفقیت در کنترل و یا ریشه‌کنی بسیاری از بیماری‌های مهلک و اگیر نظیر فلج اطفال و آبله در طی قرن گذشته میلادی و همچنین پیشرفت سریع در شاخه‌های مختلف علوم پزشکی و زیست‌شناسی و ظهور عرصه‌های جدیدی از علم نظیر بیوتکنولوژی یا زیست‌فناوری، مدیون نقش کلیدی و مهم استفاده از جانداران مختلف به‌ویژه مهره‌داران و خصوصاً جوندگان و پرمات‌ها در تحقیقات بوده است.

ساختارهای پیچیده: عبارت تک‌پاراگرافی، حذف نابجای فعل، گنجاندن چند بند موصولی در یک جمله، توالی فعل، چند عبارت قیدی طولانی، درازنویسی، دوبهلونویسی، نهاد طولانی با چند بند هم‌پایه، آغاز با قیدهای باتلاق‌ساز مانند «با توجه به اینکه»، «از آنجا که» و

بیماری فرهنگی: هرچی قلمبه‌سلمبه‌تر بنویسی، باسوادتری! استاد ما کتاب نوشته به این قطر! تازه، هرچی می‌خونی، هیچی نمی‌فهمی!

۲.۲. زبان ادبی: نمایان‌ترین پیچیده‌تر اندیشه‌ها و پدیده‌ها، زبان فاخر ادیبان، پر از استعاره و ایهام و مجاز و کنایه و رمز، خروج از معیار، در شعرها و نثرهای فاخر ادبی، زبان کهن آثار ماندگار ادبیات طی تاریخ ۱۲۰۰ ساله زبان فارسی. در اینجا زبان دیگر ابزار نیست؛ بلکه خودش هدف است.

زبان فارسی	با	ادبیات فارسی تفاوت دارد:
انتقال معنا، درست و سریع	پنجاندن معنا در هزارتوی تعابیر و آرایه‌های ادبی	
زبان: ابزار	زبان: هدف	
پیرایش	آرایش	
درست‌نویسی	زیبایابی	
فصاحت: خالی‌بودن کلام از تعقید	بلاغت: آراسته‌بودن کلام به آرایه‌های ادبی	
گویا، روشن، شفاف، روان، ساده	پیچیده، سنگین، دیرفهم، درگیرساز	

وظیفه ویراستار

سیر انتقال معنا را **آسان** کند و **سرعت** بخشد = ساده‌سازی سیر فهماندن و فهمیدن = رساندن سریع متن به آستانه فهم خواننده.

هدف کلان ویراستار: پیوند دادن درست خواننده با نوشته، از راه درستی، شفافیت، یکدستی و ارتباط منطقی درون‌متنی.

ویراستار باید بصیرتی کافی برای تشخیص **سلیقه** از **قاعده** و **بایستگی** (لزوم) از **رواداری** (تسامح) داشته باشد.

در بسیاری مواقع، آنچه ویراستار «نادرست» می‌خواند، در واقع به‌معنای «خلاف سلیقه من» است!

در هنگام تردید در تغییر دادن یا عوض نکردن متن، ویراستار باید از خود پرسد: «اگر به این جمله دست نزنم، آیا خواننده همچنان آن را درست و

مفهوم می‌خواند؟» متأسفانه بسیاری ویراستاران به‌جای این سؤال، از خود می‌پرسند: «اگر من نویسنده بودم، این جمله را چطور می‌نوشتیم؟»

باید دانست که **هر جمله و عبارت را بدون تغییر دادن معنا می‌توان به ده‌ها صورت نوشت و چهره آراست**. قرار نیست ویراستار

جمله‌ها را به یکی دیگر از صورت‌های ممکن بنویسد. او تنها زمانی مجاز است جمله‌ای را تغییر دهد که برای این اقدام، **دلیلی ویرایشی** داشته

باشد. ویراستار **فقط غلط‌ها را باید درست کند**؛ نه اینکه درست‌ها را به گونه‌ی درست دیگری تبدیل سازد. این وسوسه بسیار فراگیر است و باید

مراقب آن بود. وقتی خودتان نویسنده‌اید، جمله را به هر چهره دیگری درآورید که زیباتر و رساتر است؛ اما اگر ویراستارید، فقط مجازید نادرست‌ها را

با در دست داشتن دلیلی ویرایشی درست کنید.

در هنگام تردید در تغییر متن ← دو پرسش راهگشا

۱. **پرسش از معنا:** آیا این تکه از متن همان «معنای مدنظر نویسنده» را آن‌هم به‌سرعت، به خواننده نوعی این متن منتقل می‌کند؟

۲. **پرسش از درستی:** آیا از نظر ساختاری و دستوری و ویرایشی و فارسی معیار و اصل یکدستی، این تکه از متن «درست» است؟

پاسخ به هریک از دو پرسش: **اگر آری بود** ➡ **تغییری در متن نمی‌دهیم**.

اگر نه بود ➡ **متن را تغییر می‌دهیم**.

پس از گذر از سیر گفته‌شده، اگر قرار شد متن را تغییر دهیم، باز هم با **مرزهای تغییر متن** باید خود را محدود سازیم:

۱. با **کمترین تغییر** ممکن. البته گاهی کمترین، یعنی بازنویسی!

۲. با بیشترین استفاده از **واژه‌های موجود** در همان متن.

۳. آن‌هم در جایی که مجازیم. کجا مجاز به هیچ‌گونه تغییری نیستیم؟

۳.۱. در صورت تغییر **معنا و مقصود نویسنده**؛

۳.۲. در صورت تغییر **سبک نویسنده**: محاوره، علمی، داستانی، سره‌نویسی و...؛

۳.۳. خارج از **سفارش** نویسنده یا ناشر؛

۳.۴. در **نقل قول مستقیم**. در نقل قول مستقیم «عین» کلمه‌های گوینده می‌آید و فقط ویرایش صوری‌اش مجاز است؛

۳.۵. **اسامی ثبت‌شده** و رسمی، مانند نام کتاب: باید عین عنوان ثبت‌شده در کتابخانه ملی (nlai.ir) بیاید؛

۳.۶. **اصطلاحات** و واژه‌های رایج در هر دانش.

درست و غلط در زبان

پاکی‌گرایان: تجویزگرا، بایدونباید، ترس از انحراف زبان و بیگانه‌شدن نسل‌های آینده با تاریخ ادبیات، حفظ ساختار و عناصر زبان، باغبان.

زبان‌شناسان: توصیف‌گرا، هست‌ها، ترس از ایستادن زبان و عقب‌ماندن آن از پیشرفت‌های فکری دنیا، همراه‌شدن با پویایی زبان، گیاه‌شناس.

زبان‌شناسان غلط را در زبان قبول ندارند!

محمدرضا باطنی، پدر زبان‌شناسی ایران:
مقاله «اجازه بدهید غلط بنویسیم»

≠

ابوالحسن نجفی، استاد جریان‌ساز ویرایش:
کتاب غلط ننویسیم

برای آگاهی بیشتر، نک: هرمز میلانین، «درست و غلط در زبان از دیدگاه زبان‌شناسی»، فرهنگ و زندگی، ش ۳۱، ۱۳۵۱.

معیار درست و غلط در زبان

چه واژه یا عبارتی غلط است؟ ملاک غلط‌بودن چیست؟

مقدمه غلط ننویسیم: معیار درست و غلط در زبان: ۱. زبان گفتار؛ ۲. زبان نوشتار؛ ۳. زبان فاخر کهن.

در ۱ و ۲ و ۳	← درست
در ۱ و ۲	← درست
تنها در ۳	← درست؛ ولی منسوخ
تنها در ۱	← درست، با چند استثنا
تنها در ۲	← غلط

مشمول تحول زبانی نیست؛ زیرا پس از سال‌ها رواج در نوشتار، هنوز وارد زبان گفتار عادی مردم نشده است.

← مغایرت با طبیعت زبان فارسی. مثال: پیرامون، مجهول، درازنویسی، عدم...

معیار ویرایش

رعایت قواعد دستور زبان و نزدیک کردن متن به «زبان معیار» برای عموم و نیز «زبان فصیح» برای اهل علم.

فرق ویراستاری کردن با ویراستار شدن

گروهی از افراد مشغول به کار در زمینه ویرایش در ایران، «ویراستاری می‌کنند»، نه اینکه «ویراستار باشند»! نه دوره‌ای گذرانده‌اند، نه حتی یکی دو کتاب مرجع ویرایش خوانده‌اند. «ویراستاری بلدم» برای خیلی‌ها احساسی آسان‌یاب است.

برای ویراستار شدن و نیز نویسنده و مترجم شدن باید:

۱. آموزش ببینیم:

۱.۱. یکی دو دوره کارگاهی معتبر بگذرانیم. هدف دوره آموزشی ویرایش: آشنایی با فضای سالم زبان فارسی و ساختارهای معیار و

سالم آن، فراتر از کاماگذاری و چسباندن و جداکردن و...

۲.۱. چهارپنج کتاب مرجع ویرایش را به دقت بخوانیم؛

۳.۱. دست کم پنج هزار صفحه تمرین کنیم.

۲. کتاب‌خوان حرفه‌ای باشیم: ویراستار خواننده‌ای مسئول و مخاطبی حرفه‌ای است که تشخیص می‌دهد نویسنده چگونه می‌تواند با

مخاطب ارتباط بهتری برقرار کند. پس ویراستار باید خود را به جای خواننده بگذارد و دست‌اندازه‌های متن را به نویسنده گوشزد کند. ویراستار بسیار می‌خواند؛ آن هم نه هر متنی را. هر کتابی ارزش یک بار خواندن را ندارد. این جمله به دلایل اعتقادی، آموزشی، هزینه‌ای، زمانی و... درست است. ما آن را به دلیل زبانی نیز درست می‌دانیم: هر کتابی ارزش یک بار خواندن را ندارد؛ زیرا زبان و سبک و ساختار و واژه‌های آن کتاب بر ذهن خواننده اثری ناخواسته و نهان می‌نهد و نوشتن او را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. نیز ارتباط صرف با رسانه‌ها و روزنامه‌ها و دوری از متن‌های سالم و محکم معیار، متن هر نویسنده‌ای را سخیف می‌کند.

پس با در نظر گرفتن حساسیت زبانی، چه کتاب‌هایی بخوانیم؟ کتاب‌هایی با متن فارسی معیار سالم، برای درک ساختارهای صحیح و چگونگی انتقال مطالب، مناسب است: نوشته‌های پرویز ناتل خانلری مانند هفتاد سخن، غلامحسین یوسفی، محمدعلی اسلامی ندوشن مانند ایران چه حرفی برای گفتن دارد؟ کامران فانی، نجف دریابندری مانند کتاب مستطاب آشپزی، بهاءالدین خرمشاهی مانند از واژه تا فرهنگ، ابوالحسن نجفی مانند خانواده تیبو، محمد قاضی مانند ترجمه دن کیشوت، محمد اسفندیاری مانند مقدمه قند پارسی، حسین معصومی همدانی، احمد سمیعی و...

۳. زیرساخت‌ها را بشناسیم: واجب است دستور زبان بدانیم و کشف کنیم که نویسنده، معنای ذهنی‌اش را چرا در چنین ساختاری

ریخته و آیا درست عمل کرده است.

۴. حساس باشیم: حساسیت ذهنی خود را در کاربردهای دیگران از واژه‌ها و عبارت‌ها و ساختارها افزایش دهیم. از طریق رادیو، تلویزیون،

روزنامه‌ها، تبلیغات و... روزانه می‌توان صدها تمرین ویرایشی را به‌رایگان حل کرد و از آن‌ها فیش برداشت. البته از گیر دادن به سخن گفتن اطرافیان بپرهیزیم!

۵. اخلاق حرفه‌ای را رعایت کنیم: اخلاق حرفه‌ای ویرایش را از پیشکسوتان و بزرگان این عرصه فراگیریم و بدان پایبند باشیم.

مزیت‌های ویراستارشدن

۱. با فرهنگ و اندیشه و علم و بزرگان و... سروکار داری. در حین کار می‌آموزی و از نوشته‌های جدید و کتاب‌های در حال چاپ آگاه می‌شوی.

۲. اگر فرداها چیزی نوشتی یا ترجمه کردی، درست و ماهرانه دست به قلم می‌بری و اثری ماندگار برجا می‌گذاری.

۳. در انتخاب زمان و مکان کارکردن، آزاد هستی: در خانه، کتابخانه، سر کلاس (!)، صبح، شب، تعطیلی، سفر... .

۴. در صورت حرفه‌ای شدن، درآمدی راضی‌کننده و زندگی‌گردان داری. «حرفه‌ای» از نگاه ما دو

معنا دارد: اول اینکه تمام وقت و به‌عنوان شغل اول و آخر ویرایش کنی؛ دوم اینکه کاربلد و مسلط و بی‌ایراد باشی و متنی که از زیر دست بیرون می‌آید، نیازمند بازویرایی نباشد.

۵. نهادهای فرهنگی خارج از کشور، آن را پیشینه‌ای معتبر و سابقه‌ای ارزشمند محسوب می‌کنند.

دشواری‌های ویراستارشدن

۱. در ایران، ردیف شغلی و شرح شغل مدون ندارد و با تأسف، جایگاه سطح پایینی از آن، در اذهان جا خوش کرده است:

«نویسنده شکست‌خورده، مترجم می‌شود و مترجم ناکام، ویراستار»!

۲. چشم‌درد و آرتروز گردن و قوز کمر و فراموشی و خلاصه، فرسودگی جسم و جان! راه‌حل: نرمش روزانه + نصب برنامه Narcis Exercise از وبگاه نارسیس.

۳. پرداخت دستمزد با تأخیر زیاد و بیمه‌نبودن، در جایی که ارزش ویرایش را نمی‌دانند. نیز در اصول و فروع آن دخالت می‌کنند.

۴. در اکثر مراکز فرهنگی، امنیت شغلی بی‌سواها بیشتر است! آخر، فهمیدن دردآور است.

۵. حقوق معنوی ویراستار، ارزشی در حد ترشی بادمجان هم ندارد!

۶. بیشتر نویسندگان به موجودی ایرادگیر و مزاحم به‌نام «ویراستار» علاقه‌ای ندارند؛ زیرا مادرزاد نویسنده بوده‌اند! نویسندگان متواضع هم عملکرد شایسته‌ای از ویراستاران مادرزاد ندیده‌اند! قوی‌ترین دشمن هر صنفی عملکرد بد اعضای همان صنف است.

شما چه تجربه‌ای از شیرینی‌ها و تلخی‌های ویراستاری دارید؟

سیر مطالعاتی ویرایش و درست‌نویسی

نشانه ✓ یعنی برای نویسنده شدن ضروری است.

نشانه * یعنی جزو ابزار کار ویراستار است.

✓ * حسن ذوالفقاری، راهنمای ویراستاری و درست‌نویسی، تهران: علم. ✦ تمام کتاب مفید است و مثال‌های فراوان و جدول‌های مفصلی دارد. برای ویرایش نامه‌های اداری نیز می‌توان از مثال‌های آن بهره برد.

✓ * ابوالحسن نجفی، غلط‌نویسیم، تهران: نشر دانشگاهی. ✦ پیشگفتار بصیرت‌زا + سرواژه‌های مهم: توسط، داشتن، قابل، قابل‌توجه، درازنویسی، را، شرایط، تنابع افعال، اگرچه... ولی، یک، حذف فعل، صفت مؤنث، عبارت وصفی، سؤال پرسیدن، بشریت، واو، آنچه که، موافقت، نوین، تنها، نرخ و... .

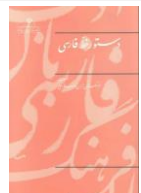

✓ * رضا بابایی، بهتر بنویسیم، قم: ادیان. ✦ یادگیری روان و جذاب ساده‌نویسی و درست‌نویسی و زیبانویسی، با نثری دل‌ویز و درخور سرمشق‌گیری.

* علی‌اشرف صادقی، فرهنگ املائی خط فارسی، تهران: فرهنگستان. ✦ املائی واژه‌های فارسی. مقدمه‌اش پُر عیب است. نسخه خط: emla.virastaran.net

* فرهنگستان زبان و ادب فارسی، دستورخط فارسی، تهران: فرهنگستان. ✦ مطالعه ص ۲۱ تا ۴۳ + دقت فراوان در جدول‌های ص ۲۵ تا ۲۷ و ۳۲.

نصرالله پورجوادی (زیرنظر)، درباره زبان فارسی، تهران: نشر دانشگاهی. ✦ پیشگفتار + مقاله‌های ۱ (نجفی)، ۱۳ (ایرانی)، ۲ (صادقی)، ۱۵ (یوسفی)، ۲۰ (سمیعی)، ۲۱ (ایرانی)، ۱۷ (معصومی)، ۲۴ (منصوری)، ۹ (آشوری)، ۲۸ (کافی).

نصرالله پورجوادی (زیرنظر)، درباره ویرایش، چ ۲ به بعد، تهران: نشر دانشگاهی. ✦ مقاله‌های ۱ (مایرز)، ۳ (سمیعی)، ۴ (باستی‌بن)، ۷ (معصومی)، ۱۲ (امامی).

ناصر نیکوبخت، مبانی درست‌نویسی زبان فارسی معیار، تهران: چشمه. ✦ تنها نیمه اول کتاب با نظمی مناسب، ویرایش زبانی را خلاصه کرده است.

* یوسف عالی عباس‌آباد، فرهنگ درست‌نویسی سخن، تهران: سخن. ✦ مقدمه ناب + پانزده متن فارسی معیار + سرواژه‌های مهم مثل گزیده‌برداری.

محمد اسفندیاری، کتاب‌پژوهی، قم: صحیفه خرد. ✦ مقاله «حشو قبیح» + مقاله «از ویراستاری تا ویرگولاستاری» + چهار مقاله با موضوع نوشتن!

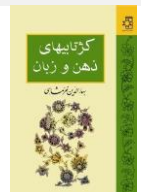
* احمد سمیعی، نگارش و ویرایش، تهران: سمت. ✦ فقط بخش ویرایش زبانی؛ زیرا شیوه ویرایش صوری ایشان، با وجود اجر پُرارجی که دارند، مقبول نیفتاد.

عبدالحسین آذرنگ، بازاندیشی در مباحثی از نشر و ویرایش، تهران: ققنوس. ✦ بخش دوم، به‌ویژه مقاله‌های ۵ و ۶ و ۱.

بهاءالدین خرّمشاهی، کژتابی‌های ذهن و زبان، تهران: ناھید. ✦ کتابی مفرح، حاوی نکته‌های کاربردی زبانی و حاصل بیست سال یادداشت‌برداری.

* بهروز صفرزاده، دست‌نامه ویرایش، تهران: سده. ✦ بسیار موجز و به‌ترتیب الفبا، تمام نکات مربوط به درست و غلط را فهرست کرده است.

* غلامرضا ارژنگ، ویرایش زبانی برای زبان نوشتاری فارسی امروز، تهران: قطره. ✦ بسیار ساده و پُر مثال، ویرایش زبانی را توضیح داده است.

محسن باغبان، مصائب آقای ویراستار، تهران: قطره. ✦ تجربه‌هایی رنگارنگ و آموزه‌هایی جدید از سال‌ها ویراستاری، مفید برای حرفه‌ای‌ترها.

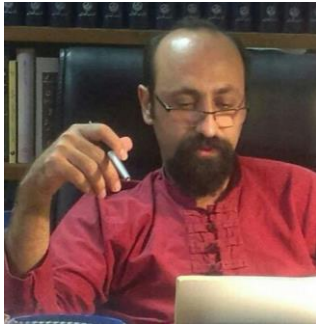
علی صلح‌جو، نکته‌های ویرایش، تهران: مرکز. ✦ یادداشت‌هایی برخاسته از سال‌ها تجربه جدی در ویرایش، مفید برای حرفه‌ای‌ترها، نه تازه‌واردان.

تاریخچه ویرایش در ایران ویرایش، هم‌سن‌وسال نگارش

این متن را
ویرایش نکرده‌ایم.

اشاره: هیچ کس منکر لزوم وجود ویراستار در انتشارات نیست. حتی در ایران که کمترین نویسنده‌ای می‌پذیرد که نوشته‌اش ممکن است ایرادهایی، حتی اندک، داشته باشد، ویراستاری و استفاده از ویراستار در انتشارات قدمتی در حدود نیم قرن دارد. شکل‌گیری واحد ویرایش در انتشارات، عمری به اندازه خود انتشارات دارد.

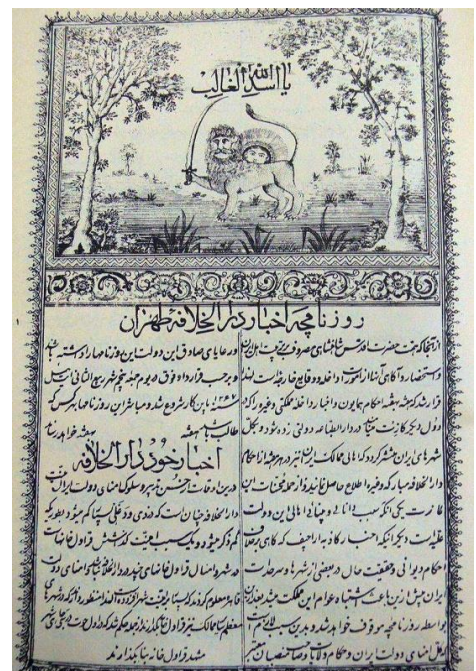
فرهاد طاهری فارغ‌التحصیل دانشکده ادبیات دانشگاه تهران، پژوهشگر و ویراستار در حوزه زبان و ادبیات فارسی و تاریخ معاصر ایران است. طاهری همچنین چندین دوره آموزش ویراستاری در جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران، اتحادیه ناشران تهران، معاونت آموزش صدا و سیما و... را در کارنامه دارد. آنچه در پی می‌آید متن گفتگوی وی با اطلاعات است درباره تاریخچه شکل‌گیری ویرایش در ایران. این گفتگو با حذف پرسشها تنظیم شده است.

سابقه ویرایش به اندازه عمر نوشتن است. دکتر زرین کوب از قول عماد کاتب نقل می‌کند: «چنان دیدم که هیچ کس کتابی نمی‌نویسد الا که چون روز دیگر به آن بنگرد. گوید که اگر فلان سخن چنان بودی یا اگر فلان کلمه به آن افزوده می‌شد، بهتر می‌بود.» تاریخ ویرایش در ایران را می‌توان به چهار دوره زمانی تقسیم کرد: پیش از دوره قاجار، دوره پهلوی اول، دوره محمدرضا شاه و دوره بعد از انقلاب.

موضوعات چاپ و نشر در گذشته‌های دور، یعنی زمان پیش از قاجار، آن چنان جدی شکل نگرفته بود. در این دوره، کتابها بیشتر به صورت دستی نوشته می‌شد. به استناد برخی اسناد موجود، در گذشته افرادی به نام منشی، نسخه خطی را برای مؤلف می‌خواندند و با نظر او، آن را تصحیح می‌کردند. طبیعتاً نسخه‌ای که با نظر مؤلف فراهم می‌شد، از اعتبار بیشتری برخوردار بود. همچنین در این دوره، افرادی در سمت محبر وجود داشتند که نوشته‌های دیگران را می‌آراستند و نظم می‌بخشیدند. تحبیر به معنای آراستن و نیکو نوشتن است.

اولین رد پای ویرایش، در این دوران به چشم می‌خورد. در این زمان همچنین نهضت ترجمه‌ای شکل می‌گیرد که به کار ترجمه متون اسلامی همچون ترجمه‌های قرآنی یا کتابهای تاریخی از عربی به فارسی می‌پردازد. از طرفی کاتبانی بودند که در کلاسهای درس حاضر می‌شدند و تغییراتی که استادان بر درسهایشان اعمال می‌کردند، می‌نوشتند و به رویت مؤلف می‌رساندند، سپس با نظر مؤلف اصلاحاتی در آن انجام می‌گرفت. اختلاف نسخی که هم‌اکنون در بعضی از متون مشاهده می‌شود، از همین موضوع نشئت می‌گیرد. شاعری شعری می‌گوید و آن را به کسی تقدیم می‌کند. بعد از مدتی همان غزل را برای شخص دیگری می‌سراید، اما برخی از کلمات را بنا بر ذوق و سلیقه خود تغییر می‌دهد. این تغییرات گاهی توسط شاعر و گاهی توسط کاتبها صورت می‌گیرد، به این دلیل اختلاف نسخ در شعرهایی که مورد توجه بیشتری بوده‌اند، همچون حافظ افزون‌تر بوده است.

دوره قاجار زمان شکوفایی بعضی از حوزه‌های فرهنگی ایران است؛ ازجمله شکوفایی نهاد آموزش و پرورش با تأسیس دارالفنون، شکل‌گیری ادبیات نو، چاپ کتاب و روزنامه و جریان روشنفکری که منجر به انقلاب مشروطه شد. دکتر قاسمی بنا بر اسناد موجود در کتاب سرگذشت مطبوعات ایران می‌گوید: در مطبوعات دوره محمدشاه و ناصرالدین شاه افرادی بودند که وظیفه داشتند سبک نگارش نویسندگان را به فهم عامه، مردم نزدیک کنند؛ یعنی با دخل و تصرفاتی در متون، از دشواری نثر بکاهند و درک آن را برای مردم آسان‌تر کنند.

دکتر سیاسی، نخستین رئیس دانشگاه تهران، در خاطراتش می‌گوید: یکی از مهمترین مشکلات ما در دانشگاه نبود کتابهای درسی بود. هر استادی برای آموزش دانشجویان، جزوه‌ای می‌گفت و یک نوع تشتت و تفرقه میان مواد درسی به وجود آمده بود. ما برای ایجاد نظم دروس دانشگاهی به استادان پیشنهاد کردیم که جزوه‌های درسی خود را تألیف کنند، به صورت کتاب بنویسند و به ما تحویل دهند. برای چاپ این کتابها، انتشارات دانشگاه را در سال ۱۳۲۶ تأسیس کردیم که البته دکترخانلری هم در شکل‌گیری این قضیه خیلی مؤثر بودند. در انتشارات دانشگاه کسانی مثل محمد پروین گنابادی و ... بودند که نوشته‌های جمع‌آوری شده استادان را به لحاظ املائی، انشایی و نگارش بررسی می‌کردند.

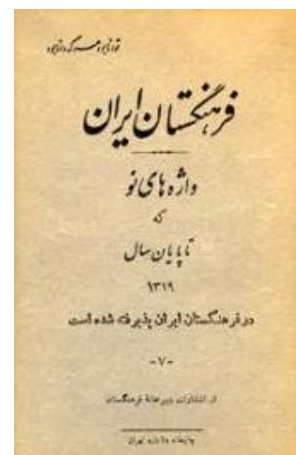
تا سال ۱۳۳۳ هر چند واحدی به نام ویرایش وجود نداشت، ولی ویرایش به صورت منجسم در انتشارات دانشگاه تهران انجام می‌شد. در این سال، انتشارات فرانکلین در ایران تأسیس شد. در واقع این انتشارات با ترجمه رمانها و نوشته‌های آمریکایی، قصد ترویج افکار و فرهنگ و تمدن این کشور را در کشورهای در حال توسعه و عقب مانده داشت. البته این ظاهر قضیه است. باطن قضیه می‌گوید که این انتشارات به دنبال مقابله با خطر نفوذ اندیشه‌های مارکسیسم بوده است که به لحاظ جغرافیایی خط جنوب شوروی را دربر می‌گرفت و ایران هم در آن محدوده جغرافیایی بود. آمریکا در سال ۱۳۳۱، اولین مؤسسه فرانکلین را در قاهره ایجاد کرده بود. سپس به دلیل اهمیت یافتن مسئله جنگ سرد میان غرب و شرق برای آمریکا، رئیس وقت هیأت مدیره فرانکلین به نام دیویتوس اسمیت با دو نفر از اعضای هیأت مدیره به ایران می‌آیند و تصمیم به راه‌اندازی مؤسسه انتشاراتی می‌کنند. در این دوره، ایران دشوارترین روزهای اقتصادی خود را سپری می‌کند. فقر بیشتر نقاط کشور را در بر گرفته است. ۷۵ درصد مردم بی‌سوادند و سرمایه‌گذاری در کتاب معنای زیادی ندارد. اسمیت با هدف دیدار با برخی افراد متشخص فرهنگ ایران که بعضی از آنها طرفداران دکتر مصدق و جبهه ملی بودند، به ایران می‌آید، اما مشاهده می‌کند که برخی از آنها در زندان به سر می‌برند. او به صورت اتفاقی با صنعتی‌زاده آشنا می‌شود که در بازار تهران به تجارت می‌پرداخت. اندیشه‌هایش را با او در میان می‌گذارد و در نهایت موفق به راه‌اندازی این مؤسسه می‌شود.

فرانکلین به دو دلیل در روشنفکری مردم ایران تأثیر خیلی مهمی داشت. اول به خاطر حجم کتابها و رمانهای چاپ شده که در واقع در مقوله ادبیات مدرن پیشرو بود. و دوم آنکه هسته ویرایش در این مؤسسه شکل گرفت. به عبارت دیگر، اولین آموزشگاه یا دانشکده‌ای که به تربیت ویراستار پرداخت، این مؤسسه بود. در فرانکلین، ویراستاران خوبی همچون نجف دریابندری، کریم امامی، مرحوم دکتر مرنندی، محمود بهزاد و ... تربیت شدند. همچنین اولین شیوه‌نامه‌ها هم در مؤسسه فرانکلین تدوین شده است.

بعدها دکتر مصاحب در هنگام تدوین «دایره‌المعارف فارسی» برای ایجاد یکپارچگی میان مؤلفان و مترجمان، شیوه‌نامه‌ای را تدوین می‌کند که هم مسائل رسم‌الخط را دربر می‌گیرد، هم نشانه‌گذاری‌ها و مهم‌تر از همه، ضبط اعلام خارجی به فارسی را. سیاست مؤسسه فرانکلین چاپ کتابهای مختلفی در تیراژ بسیار زیاد و حروفچینی ارزشمند و کیفیت بالا بوده است. همچنین به صورت علمی درجهت تربیت ویراستار گام برداشته است.

مؤسسه فرانکلین در سال ۱۳۳۳، مبلغ دو هزار دلار در ماه بودجه و سه کارمند داشته است که در سال ۱۳۵۵ به ۶۶ هزار دلار بودجه ۲۰۰ کارمند افزایش یافت. به گفته علی اصغر مهاجر، رئیس وقت انتشارات فرانکلین از سال ۱۳۳۴ تا ۱۳۵۴ حدود ۱۰۰۰ عنوان کتاب از زبانهای فرانسه، انگلیسی، آلمانی به فارسی ترجمه و حدود ۵ هزار نسخه کتاب منتشر شد. این کتابها در زمینه‌های مختلف علوم است. از دیگر اقدامات مؤسسه فرانکلین، تأسیس دفتر دایره‌المعارف فارسی و انتشار جلد اول آن، تأسیس شرکت اُفتست از طریق اعطای وام بدون بهره و ایجاد کارخانه، تأسیس سازمان کتابهای درسی ایران و تربیت یک کادر فنی برای تألیف متون جدید کتابهای درسی، تغذیه ۵۰۰ کتابخانه مدارس دولتی، تأسیس شرکت سهامی کتابهای جیبی، تأسیس مرکز مشترک مجله‌های پیک و تألیف و نشر حدود ۸۰ عنوان کتاب درسی برای دانشسراهای مقدماتی، مؤسسات تربیت معلم و ... است.

دخل و تصرف و خودسری‌های ارتش و سران نظام در نوشته‌ها و نامه‌نگاری‌های آن زمان باعث شد که فروغی برای نظم دادن به جریان واژه‌سازی، تأسیس فرهنگستان را به رضاشاه پیشنهاد کند. این فرهنگستان تنها درصدد مقابله با واژه‌سازی ارتشی‌ها بود. با این حال واژه‌هایی که در فرهنگستان اول، ساخته و تثبیت شد، همچنان باقی مانده است. البته این واژه‌ها در زمان خود همانند واژه‌هایی که هم‌اکنون ساخته می‌شود، با مقاومت مواجه می‌شد. ابوالحسن نجفی در خاطرات خود می‌گوید: «وقتی فرهنگستان واژه دانش‌آموز را به جای طلبه ساخت، گج، را دانش‌نویس و تخته‌پاک‌کن را دانش‌مال می‌نامیدند!»

در فرهنگستان دوم جهت به سمت فارسی سره بوده است. لفظ «ویرایش» نیز در زمان تأسیس فرهنگستان دوم که حدود سال ۴۴ است، وارد زبان فارسی می‌شود. قبل از آن به ویراستار، ادیتور (editor) می‌گفتند، اما محمد مقدم که تحصیلکرده فرهنگ زبانهای باستانی بود و زبان پهلوی را خوب می‌دانست، در فرهنگستان دوم، ادیتور را «ویراستار» و ادیتینگ را «ویرایش» نامید. ویرایش لغتی است از زبان پهلوی اشکانی به معنی نظم دادن، آراستن و مرتب کردن. فرهنگستان دوم به سمت واژه‌سازی و عربی‌ستیزی و سره‌گرایی‌های افراطی گام برداشته است. این لغت‌ها نه در حافظه جمعی و نه در نوشته‌ها ماندگار نماند و تنها در حد بخشنامه بدون استفاده ماند.

در همین دوره همگام با مؤسسه فرانکلین، بنگاه ترجمه و نشر آثار به ترجمه آثار فرهنگی و بیشتر رمان به فارسی و چاپ متون معتبر

ادب فارسی اعم از سفرنامه‌ها، متون ادبی و تاریخی می‌پرداخت. در این بنگاه، نهاد ویرایش فعال بود و ظاهراً آقای سعادت معتقد بودند که بنگاه ترجمه و نشر، کار ویرایش را پیش از مؤسسه فرانکلین آغاز کرده است. از دیگر مؤسساتی که در همان دوره کار ویرایش را انجام می‌دادند، انتشارات نیل، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، دفتر یونسکو، انتشارات امیرکبیر، انتشارات رادیو و تلویزیون، انتشارات سروش و ... بوده است.

فرانکلین در سال ۵۶ به انتشارات «نومرز» تغییرنام داد و بعد از انقلاب در دولت موقت این سازمان، سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی نام گرفت. بنگاه ترجمه و نشر کتاب هم بعد از انقلاب به انتشارات علمی و فرهنگی تغییرنام داد. از کارهای مهم صورت گرفته بعد از انقلاب اسلامی، برگزاری دوره‌های ویرایش و آموزش ویراستاری بوده است. آموزش ویراستاری در این دوره در مرکز نشر دانشگاهی، سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی، پژوهشگاه علوم انسانی، اتحادیه ناشران و جهاد دانشگاهی تهران صورت گرفته است. همچنین نهاد ویرایش در بعضی از دایره‌المعارف‌ها مانند دایره‌المعارف بزرگ اسلامی و دانشنامه جهان اسلام، تأسیس شد. دایره‌المعارف بزرگ اسلامی، از حیث کیفیت و به کارگیری ویراستاران خبره اهمیت بسیاری داشته است.

روزنامه اطلاعات، ویژه‌نامه «اطلاعات کتاب»، دوشنبه، ۴ تیر ۱۳۸۶.

نشانه‌های ویرایشی برای ویرایش روی کاغذ

	تک به تک به منزل مادری شان می رفتند.	نزدیک کردن با نیم فاصله	⤵
	هیچکدام از آنها در آزمون روانشناسی قبول نمی‌شود.	جدا کردن با نیم فاصله	/
	آن گاه اسراف گران از یک دیگر روی گردان دند.	چسباندن با حذف فاصله	⊖
	مادر شهر مشهد بودیم.	جدا کردن با فاصله کامل	↵
	رئیس جمهوری از پروژه دیدن کرد.	حذف بیش از یک فاصله	↗
	در سن بیست سالگی، تصمیم بزرگی را گرفتم: تهویه هوا بخرم!	حذف	○
	خانه‌ای که در روزنامه آگهی نموده بود را خریدم. کرده	تعویض یا جابه جایی	↻
	تاکنون گزارش کار ارائه نداده و انگار عواقب آن را نمی‌اند	افزودن	∪
	نصرالله پورجوادی (زیر نظر)، درباره ویرایش، تهران: نشر دانشگاهی.	ایر انیک (کج کردن) یا برداشتن ایر انیک	〰
	کارویژه اصلی ستاد شما، در یک کلام نظارت است و بس.	بلد (تیره کردن) یا برداشتن بلد	—
	... مراسم عروسی به خوبی به اتمام رسید. [خاطره دیگری که برایم ماندگار است، سفر کیش است. به همراه خانواده‌ام...	برود سر سطر (اول پاراگراف)	⌋
	کودکان شما همان می شوند که شما «هستید»، نه همان که شما «می خواهید».	برود در ادامه سطر پیش	⤴
	ویرایش صوری... ویرایش زبانی...	داخل تر برود (تا نوک پیکان)	↶
	در ویرایش، زیباتر کردن جملات یا ادبی تر ساختن متن یا علمی تر کردن استدلال‌ها یا تصحیح کردن نظریه‌های اشتباه ممنوع است.	بیرون تر بیاید (تا نوک پیکان)	↷
	... نتیجه‌ای است که امیدواریم به زودی به آن برسیم. ۴.۲.۳. مشارکت اجتماعی	افزودن یک سطر خالی	↵
	مزیت بزرگ تحلیل سیستمی این است که حوزه سیاست را در ارتباط تنگاتنگ با بستر محیطی آن درک می کنیم. نظام سیاسی فضای تعامل بازیگران و منافع...	حذف فاصله بین دو سطر	↶

یادآوری

۱. پیش از شروع کار، نشانه‌های ویرایشی را با حروفچین یا ناشر هماهنگ و یکدست کنید.
۲. با خود کار قرمز و غلطگیر کار کنید و علامت‌ها را دقیق در جای خود درج کنید.
۳. واژه‌ها را خوانا بنویسید.
۴. توضیحات را در حاشیه صفحه بیاورید. نشانه‌ها و نکته‌های کوچک را در متن، بالای سطر قید کنید.

ویرایش زبانی

۱. تبدیل واژه ناآشنا به آشنا

۲. رفع کژتابی زبانی

۳. دقت‌ورزی معنایی

۴. اصلاح خطای منطقی و پیچیده‌نویسی

۵. حشوزدایی

۶. کلیشه‌کشی

۷. معیارسازی محاوره و لهجه و گویش و شکسته‌نویسی

۸. رساسازی نارسایی آوایی

۹. اصلاح خطای دستوری

۱۰. گرت‌برداری ستیزی

✓ اصل یکدستی

۲. رفع کژتابی زبانی

کژتابی: چندمعنایی ناخواسته. برای آگاهی بیشتر، نک: بهاء‌الدین خزمشاهی، کژتابی‌های ذهن و زبان، تهران: ناهید.

این عبارت معنای مدنظر نویسنده را...	نمی‌رساند	تیرگی معنا	ابهام	✗	فقط سرما تاير عقب بی‌نهایت بود.
	می‌رساند	فقط همان یک معنا	خواسته	✓	انسان پیچیده‌ترین پدیده هستی است.
		بیش از یک معنا	ناخواسته	✗	... شاید به خواب شیرین فرهاد رفته باشد
			کژتابی	✗	صابون هتل لاله (در هتل صبا، مشهد)

کژتابی‌زدایی: ۱. دیدن پس و پیش متن؛ ۲. پرسش از نویسنده.

☞ **ضمیر به کجا می‌خورد؟** * حسن تا برادر کوچکش را دید، دکمه‌اش را بست.

* او با پدر و مادر بیمارش آمد. * حُجْر بن عُدی: «مغیره می‌گوید علی را لعن بگویم. همه او را لعن کنید.» [کژتابی نیست.]

☞ **فشرده‌گویی** * خانم وزیر بهداشت * معاون زنان رئیس‌جمهور * زنان معاون رئیس‌جمهور

* سلول‌ها در تحویل این مواد به‌خوبی عمل نمی‌کنند. * کارگر که به آزادی می‌رسد، انقلاب می‌شود.

* رئیس هلال‌احمر: کشتی حاوی کمک‌های جنسی ایران به مردم غزه، با ممانعت سربازان اسرائیلی روبه‌رو شد.

☞ **تنها + اسم** * او خود را تنها خادم ملت می‌داند.

برای معنای تواضع: **کاما:** او خود را تنها، خادم ملت می‌داند. **فقط:** او خود را فقط خادم ملت می‌داند.
برای معنای غرور: **یگانه:** او خود را یگانه خادم ملت می‌داند. **تغییر جمله:** او تنها خود را خادم ملت می‌داند.

* بار اولی است که شما را با عینک می‌بینم. * بخش تحویل کالا

* بخش حراست از اماکن دیپلماتیک شهید مطهری (نیش خ ترکمنستان) * بررسی آمادگی تهران در برابر بحران در شورای شهر تهران

* ایران نمی‌خواهد تنها صادرکننده نفت باشد. * او با دختر عزالسلطان، یکی از بزرگان قاجار، ازدواج کرد.

اصل یکدستی

مهم‌ترین اصل جاری و حاکم بر همهٔ جوانب متن: چه ویرایش صوری، چه ویرایش زبانی، چه صفحه‌آرایی، چه

مثال در ویرایش زبانی

* اسلامیت و ایرانیت * نظرات و پیشنهادات و انتقادات

در بر شمر دنی‌ها: مصدری بودن یا جمله‌ای بودن

* نشانه‌های این بیماری عبارت‌اند از: ۱. تمایل به پرخوری؛ ۲. ابتلا به دیابت؛ ۳. فشارخون بالا می‌رود؛ ۴. همیشه احساس خستگی می‌کنیم.

در شیوهٔ مخاطب: ایمان به غیب آن‌وقت ایمان به غیب است که انسان یک ایمانی هم به رابطهٔ میان خودش با غیب داشته باشد: ایمان داشته باشیم که این جور نیست که غیبی هست جدا و ما هستیم جدا. باید به مددهای غیبی ایمان داشته باشیم. شما در سورهٔ حمد می‌خوانید: ...

* اگر می‌خواهیم فرزندان با ما، صمیمیت و همکاری و اطاعت داشته باشند، آیا خودمان با هم صمیمی هستیم یا خیر؟ این اشتباه است که انسان فقط دستور دهد و از دیگران بخواهد، اما عملش نمودار سخن او نباشد. عمل شما می‌تواند نمودار جهت و راه و خواست شما باشد. چه بسیار زن و شوهرهایی را می‌بینیم که غیر از صحبت در مورد همان وسایل و احتیاجات زندگی حرفی برای گفتن به یکدیگر ندارند. اقبالاً در شبانه روز نیم ساعت با هم صحبت کنید. اگر داخل خانه بین پدر و مادر این صمیمیت و همکاری وجود دارد آنگاه می‌توانیم توقع داشته باشیم که فرزندانمان هم با ما همکاری کنند

ویرایش شده: اگر صمیمیت و همکاری و اطاعت فرزندانمان را می‌خواهید، باید ببینید آیا خودتان با هم صمیمی هستید. این، اشتباه است که فقط دستور دهید و از دیگران بخواهید؛ اما عملتان نمودار سخت‌ناتان نباشد. عمل شما می‌تواند نمودار جهت و راه و خواست شما باشد. چه بسیار زن و شوهرهایی را می‌بینید که غیر از صحبت دربارهٔ وسایل و احتیاجات زندگی، حرفی برای گفتن به یکدیگر ندارند. دست‌کم در شبانه‌روز نیم ساعت با هم صحبت کنید. اگر داخل خانه بین شما پدر و مادر، این صمیمیت و همکاری وجود داشت، آنگاه می‌توانید توقع داشته باشید که فرزندانمان هم با شما همکاری کنند.

مثال در ویرایش صوری

* آنها یا آن‌ها * دروغ‌گو، راستگو * جرأت، هیئت

در ارجاع دهی: درون‌متنی یا پانوشتی یا پی‌نوشتی

در بر شمر دنی‌ها

درست: اولاً	اول،	اول اینکه	۱.	ابتدا،
ثانیاً	دوم،	دوم اینکه	۲.	سپس، دیگر اینکه
ثالثاً	سوم،	سوم اینکه	۳.	در پایان، آخر اینکه

غلط: دوماً (الف) ۳- پ- (B)

ویرایش صوری

۱. دستورخط

۲. املا

۳. فاصله‌گذاری

۴. عددنویسی

۵. اجزای کتاب

۶. فهرست

۷. لایه‌بندی

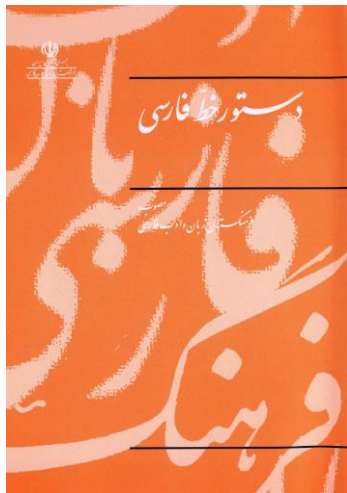
۸. نشانه‌گذاری

۹. ارجاع‌دهی

۱۰. تنظیم کتابنامه

✓ اصل یکدستی

۱. دستورخط

دستورخط فارسی

- چرا هرچ و مرج در خط نامطلوب است؟
- برای پایان آشفته‌گی در خط فارسی چه کنیم؟
- مقصود از شیوه‌نامه چیست؟
- درباره خط فارسی چه شیوه‌نامه‌هایی وجود دارد؟
- کدام شیوه‌نامه دستورخطی، ما را به مقصود می‌رساند؟
- چرا باید از دستورخط فرهنگستان تبعیت کنیم؟
- دستورخط چه می‌گوید؟

بر اساس: فرهنگستان زبان و ادب فارسی، دستورخط فارسی، چ ۱۳، تهران: فرهنگستان زبان و ادب فارسی (نشر آثار)، ۱۳۹۴.

مقدمه

خط چهره مکتوب زبان است و همان‌گونه که زبان از مجموعه اصول و قواعدی به نام «دستور زبان» پیروی می‌کند، خط نیز باید پیرو اصول و ضوابطی باشد که ما مجموع آن اصول و ضوابط را «دستور خط» نامیده‌ایم.

خط فارسی، به‌موجب اصل پانزدهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، خط رسمی کشور ماست و کلیه اسناد رسمی و مکاتبات و کتابهای درسی باید به این خط نوشته شود و طبعاً چنین خطی باید قواعد و ضوابطی معلوم و مدون داشته باشد تا همگان، با رعایت آنها، هویت خط را تثبیت کنند و محفوظ دارند. تدوین مجموعه قواعد و ضوابط خط فارسی، مخصوصاً در سالهای اخیر که استفاده از رایانه در عرصه خط و زبان روزافزون شده و حروف‌نگاری و صفحه‌آرایی و ویرایش و نمونه‌خوانی و تهیه نامه و کارهای بسیار دیگری در حوزه نگارش و چاپ بر عهده رایانه قرار گرفته و در نتیجه دایره شاغلان به امر چاپ و تکثیر از حلقه متخصصان سنتی این فن بسی فراتر رفته و گسترده‌تر شده، ضرورت و اهمیت بیشتری پیدا کرده است، چنان‌که نگرانی از خطر بروز تشنج و اعمال سلیقه‌های مختلف و متضاد نیز نسبت به گذشته افزایش یافته است. در باب دستور خط فارسی، همواره اختلاف سلیقه و مشرب وجود داشته است؛ بعضی طرفدار باز گذاشتن دست نویسندگان در انتخاب شیوه نگارش بوده و حداکثر جواز و رخصت را تجویز می‌کرده‌اند و بعضی دیگر، برعکس، گرایش به وضع قوانینی عام و قطعی و تخلف‌ناپذیر داشته و آرزو می‌کرده‌اند که در عالم خط و کتابت نیز قوانینی شبیه قوانین حاکم بر علانم ریاضیات حاکم باشد. از جهتی دیگر، برخی از اهل فن معایب و مشکلات موجود را در خط فارسی تا آن اندازه فراوان و جلی دانسته‌اند که رفع آنها را جز با افزودن و درکار آوردن حروف و علائم جدید میسر نمی‌شمرده‌اند و گروهی دیگر کمترین تحول و تبدیلی را در خط فعلی ندیده‌اند و آن را به زبان زبان می‌دانسته‌اند.

فرهنگستان زبان و ادب فارسی جمهوری اسلامی ایران، به‌حکم وظیفه‌ای که برحسب اساسنامه خود در پاسداری از زبان و خط فارسی برعهده دارد، از همان نخستین سالهای تأسیس، درصدد گردآوری مجموع قواعد و ضوابط خط فارسی و بازنگری و تنظیم و تدوین و تصویب آنها برآمد و در این کار راه میانه را برگزید و کوشید تا در تدوین «دستور خط فارسی» اعتدال را رعایت کند. نخستین بار، در سال ۱۳۷۲، به‌ابتکار جناب آقای دکتر حسن حبیبی، ریاست وقت فرهنگستان، کمیسیونی به‌مدیریت دکتر علی‌اشرف صادقی و سپس استاد احمد سمیعی، از اعضای پیوسته فرهنگستان تشکیل شد.^۱ این کمیسیون، با تشکیل جلسات متعدد، دستور خط پیشنهادی خود را به شورای فرهنگستان تسلیم کرد و شورا با دقت و کدوکا و جدیت بسیار، طی ۵۹ جلسه، آن را مورد بحث و بررسی قرار داد.^۲ نظر شورا همواره بر آن بود که در تدوین و تصویب مجموعه قواعد و ضوابط خط فارسی، از افزودن حرف و علامت جدید به مجموعه حروف و علائم موجود خط فارسی پرهیز کند و، همان‌گونه که در ضمن نخستین اصل از قواعد کلی دستور خط مذکور در این دفتر آمده است، سعی کرد تا چهره خط فارسی حفظ شود. این اعتدال و احتیاط از آن جهت ضروری دانسته شد که، به اعتقاد اعضای فرهنگستان، خط اصولاً طبیعت و ماهیتی دارد بسی پیچیده‌تر از علائم علمی مانند ریاضیات، و توقع قانونمندی مطلق و قاطع از خط داشتن و راه را بر هر گونه استنباط و سلیقه بستن با این طبیعت ناسازگار است. علاوه‌براین، فرهنگستان، در بررسی و تصویب قواعد و ضوابط خط فارسی، معتقد بوده

۱. اعضای این کمیسیون عبارت بودند از آقایان دکتر محمدرضا باطنی (۱۶ جلسه، از ۷۲/۲/۷۷ تا ۷۲/۶/۳۰)، دکتر جواد حدیدی، دکتر علی‌محمد حق‌شناس، دکتر حسین داودی، استاد اسماعیل سعادت، استاد احمد سمیعی (گیلانی)، مرحوم دکتر جعفر شعار، دکتر علی‌اشرف صادقی (که تا جلسه مورخ ۲۸ دی ۱۳۷۲ شرکت داشتند و پس از آن به‌علت مسافرت برای استفاده از فرصت مطالعاتی در جلسه شرکت نکردند)، مرحوم دکتر مصطفی مقربی و استاد ابوالحسن نجفی.

۲. دستور خط فارسی در شورای فرهنگستان در دو شور مورد بحث و بررسی قرار گرفت. شور اول جمعاً در ۴۱ جلسه (از ۷۴/۷/۳ تا ۷۶/۹/۳) و شور دوم در ۱۸ جلسه (از ۷۷/۲/۲۸ تا ۷۷/۹/۱۶) صورت گرفت. اعضای شورا در این جلسات عبارت بودند از: مرحوم استاد احمد آرام (فقط ۸ جلسه)، استاد عبدالمحمد آیتی، دکتر نصرالله پورجوادی، مرحوم دکتر احمد تقضلی (۲۵ جلسه)، دکتر حسن حبیبی، دکتر غلامعلی حدادعادل، دکتر جواد حدیدی، (۱۲ جلسه، از ۷۷/۴/۸)، استاد بهاء‌الدین خرمشاهی، دکتر محمد خوانساری، دکتر علی‌رواقی، دکتر بهمن سرکاراتی، استاد اسماعیل سعادت (۱۲ جلسه، از ۷۷/۴/۸)، استاد احمد سمیعی (گیلانی)، دکتر علی‌اشرف صادقی، دکتر حمید فرزام، سرکار خانم دکتر بدرالزمان قریب (۱۲ جلسه، از ۷۷/۴/۸)، دکتر فتح‌الله مجتبابی (۷ جلسه، از ۷۷/۴/۸)، دکتر مهدی محقق، دکتر حسین معصومی همدانی (فقط ۱ جلسه)، مرحوم دکتر مصطفی مقربی (۵۰ جلسه)، استاد ابوالحسن نجفی، همچنین آقایان دکتر جواد حدیدی (تا جلسه ۱۴۴ مورخ ۷۷/۴/۸) و دکتر حسین داودی و مرحوم دکتر جعفر شعار نیز به‌عنوان صاحب‌نظر در این جلسات حضور داشتند.

این، آن جدا از جزء و کلمه پس از خود نوشته می‌شود: استثنا: آنچه، آنکه، اینکه، اینجا، آنجا، وانگهی
همین، همان همواره جدا از کلمه پس از خود نوشته می‌شود: همین خانه، همین جا، همان کتاب، همان جا
هیچ همواره جدا از کلمه پس از خود نوشته می‌شود: هیچ یک، هیچ کدام، هیچ کس
چه جدا از کلمه پس از خود نوشته می‌شود، مگر در: چرا، چگونه، چقدر، چطور، چسان
چه همواره به کلمه پیش از خود می‌چسبد: آنچه، چنانچه، خوانچه، کتابچه، ماهیچه، کمانچه، قباله‌نامچه
را در همه جا جدا [...]

که جدا از کلمه پیش از خود نوشته می‌شود: چنان که، آن که (=آن کسی که) استثناء: بلکه، آنکه، اینکه
ابن، حذف یا حفظ همزه این کلمه، وقتی که بین دو علم (اسم خاص اشخاص) واقع شود، هر دو صحیح است: حسین بن علی /
حسین ابن علی؛ محمد بن زکریای رازی / محمد ابن زکریای رازی؛ حسین بن عبدالله بن سینا / حسین ابن عبدالله ابن سینا
به [...] بی [...] هم [...]

تر و ترین همواره جدا از کلمه پیش از خود نوشته می‌شود، مگر در: بهتر، مهتر، کهنتر، بیشتر، کمتر
ها (نشانه جمع) در ترکیب با کلمات به هر دو صورت (پیوسته و جدا) صحیح می‌باشد: کتابها / کتاب‌ها [...] اما در موارد زیر جدانویسی الزامی است: [...]

مجموعه ام، ای، است،...

صورت‌های متصل فعل «بودن» در زمان حال (ام، ای، است، ایم، اید، اند)، به صورت‌های زیر نوشته می‌شود:

کلمات مختوم به	صامت میانجی	مثال
صامت منفصل	-	خشنودم خشنودیم خشنودی خشنودید
«و» با صدایی نظیر آنچه در «رهرو» به کار رفته است	-	رهروم رهرویم رهروی رهروید
صامت متصل	-	پاکم پاکیم پاکی پاکید
«آ»	«ی»	دانایم داناییم دانایی دانایید
«و» با صدایی نظیر آنچه در «دانشجو» به کار رفته است	«ی»	دانشجویم دانشجوییم دانشجویی دانشجوید
«و» با صدایی نظیر آنچه در «تو» به کار رفته است	همزه	توam توایم توای / تویی (شما کارمند) مترواید ^۱
«ی» (های غیرملفوظ)	همزه	خسته‌am خسته‌ایم خسته‌ای خسته‌اید
«ای»	همزه	تیزی‌am تیزی‌ایم تیزی‌ای تیزی‌اید
«ای»	همزه	کاری‌am کاری‌ایم کاری‌ای کاری‌اید

* کلمه‌های ستاره‌دار در این جدول از قاعده مستثنا هستند.

۱. چون «تواید» معنا ندارد، «مترواید» آورده شد.

۳. فاصلہ گذاری

۱. فاصله‌گذاری واژه‌ها

ملاک املا و فاصله‌گذاری تمام واژه‌ها، بنا بر شیوه‌ای واحد:

علی‌اشرف صادقی و زهرا زندی‌مقدم، فرهنگ املائی خط فارسی، تهران: فرهنگستان.

در این کتاب، اگر برای یک واژه دو صورت املایی آمده بود، بنای «ویراستاران» بر نخستین صورت املایی است.

فرهنگ املایی «ویراستاران»

emla.virastaran.net

۱.۱. **فاصله کامل:** واژه‌های جدا، با Space، بین تمام عناصر زبانی * به نام خدا. برای رسیدن به امنیت روانی و عاطفی در روابط زناشویی،

این نکات را در اولویت قرار دهید: صداقت، توجه به خصوصیات مشترک، اعتماد متقابل و درخواست کمک از پروردگار.

۲.۱. بی‌فاصله: واژه‌های سرهم یا چسبان، حروف چسبان در هر کلمه * آنگاه، پاییند، راهکار، دوستدار، کتابخانه، همدرد، همنوع،

همدل، روسپیگری، دستیابی، گناهکار، زمامدار، یکشنبه، سپاسگزار، دسترنج، بجا (درست)، بیجا (ناصحیح)، بنام (معروف).

۱۴.۳. نیم فاصله: واژه‌های نیم جدا.^۱

۱.۳.۱. برای جداسازی حروف چسبان کلمه‌ای * می‌آیم، کرده‌اید، پاک‌اند، مربوط‌اند، اسلامی‌مان، خانه‌شان، مادری‌اش، پی‌اش.

۱.۳.۲. ترکیب اسم و حرف * کتاب‌ها، وسیع‌تر، کم‌نقص‌ترین‌ها، بی‌دلیل، هرچند، هرگاه، آن‌قدر، به‌قدری، به‌کارگیری، به‌طورکلی،

به تنهایی، علاقه مند، بهره مند، هم اکنون، هم کیش، هم نشین، اگرچه، به جا آوردن، بی جا و مکان، جست و جو، گفت و گو، لایه لا.

۱.۳.۳. اسم مرکب با «یک واحد» خواندنی یا معنایی * پاک دامن، دوست یابی، کتاب فروشی، خوش رو، دین دار، راست گو،

به دست آمده، مدیر کل، هیئت رئیسه، آمد و شد، پیش بینی ناپذیر، صد اوسیم، اهل بیت (علیهم السلام)، فشار خون، جعبه فیوز، ذلیل مرگ شده،

شکاری بمب افکن هایمان، داماد سرخانه، درون گرا، باسمه تعالی، این جانب، حضرت عالی، کوچه پس کوچه، ده گانه، اعتمادیه نفس، ان شاء الله.

۱.۳.۴. **مصدر و شبه‌مصدر نیم‌جداست.** * وارونه‌نوشتن، به‌کار بردن، نگاه‌کردن، ناکام‌شدن، شاخ‌به‌شاخ‌شدن، خودکم‌بین‌بودن.

◀ اگر صرف شد، به هر زمانی و به هر صیغه‌ای، جداست. * وارونه نوشت، به کار برده خواهد شد، ناکام شده بودند، در بر گرفت.

◀ فعل‌های پیشوندی همیشه نیم‌جداست. * درآورد، دریافت، برآمد، فرورفت، فراگرفت، درگرفت، بازگشت، فرودآورد، واداد، ووررفت.

◀ اگر در میانهٔ مصدر مرکب، واژه‌ای آمد، همه را جدا می‌نویسیم. * نگاه ناپسند انداختن، سوار اسب شدن، تنش شدید داشتن.

۱.۳.۵. اسم خاص و وصف‌هایش جدا؛ مگر آن‌ها که به «یک واحد» تبدیل شده‌اند. * حسین علی، ایران نژاد، میرزا حسین،

حاج سید جوادی، آل احمد.

۱.۳.۶. به جای = در پیوند اسمی و پس از آزمودن «و» * سیاسی اجتماعی، اسلامی ایرانی، سمعی بصری، دوسوم، قم تهران.

۱. نیم‌فاصله استاندارد را فقط با **Ctrl+Shift+2** باید درج کرد. برنامه **TrayLayout** نیز برای راحتی کار، نتیجه این سه کلید را در **Shift+Space** تعریف کرده

است. بقیه نیم فاصله‌ها غیر استاندارد هستند؛ برای نمونه، استفاده از $\text{Ctrl}+\text{-}$ نیم فاصله‌ای کاذب ایجاد می‌کند که اگر آن را در $\text{Ctrl}+\text{F}$ بیندازید، به صورت ^۱

عیان می‌شود. این نیم‌فاصله کاذب (Optional Hyphen) در دسره‌های زیادی در ویرایش و صفحه‌آرایی ایجاد می‌کند؛ مثلاً از شکسته‌شدن کلمه مرکب در پایان

سطر، جلوگیری نمی‌کند. نیز اصلاح آن با جست‌وجو (Find) در دسرساز است.

۱. بین دو جمله‌ای که از نظر ساختاری کامل‌اند؛ ولی آن دو جمله از نظر معنایی به هم وابسته‌اند.

نشانه: اگر «اول جمله دوم» یکی از این‌ها آمد، قبل از این‌ها نقطه‌کاما می‌آید: یعنی، مثلاً، برای نمونه، زیرا، چراکه، چون، ازاین‌رو، بنابراین، لذا، در نتیجه، ولی، اما، البته، چنان‌که، همان‌طور که، با وجود این، با این حال، با این همه، پس، به‌جز، مگر و... .

ک پس از این قیدها اصولاً کاما می‌آید؛ ولی بنا به اصل خست، در جمله‌های ساده و کوتاه، کاما نمی‌آوریم.

* عدد هفت عددی اول است؛ یعنی، مقسوم‌علیهی جز هفت و یک ندارد. * برخی معتقد بودند عصر غیبت اصولاً زمانه تقیه است؛ بنابراین، حتی

در جایی که... * این دو محلول را می‌توانیم چندین بار با هم بیامیزیم؛ ازاین‌رو انعطاف آن‌ها را... * این سمت گردن‌فرازی نمی‌آورد؛ زیرا جنس

آن خدمت است. * استفاده مناسب از اوقات فراغت دغدغه تربیتی جدی خانواده‌هاست؛ به‌حدی که بخشی از شخصیت فرد... * ویژگی‌های بارز

او همگان را جذب کرده بود؛ مثلاً روزی در بازار تبریز...

ک نقطه‌کاما بین دو جمله می‌آید، نه وسط یک جمله. پیش از نشانه‌های گفته‌شده، در ابتدای جمله نقطه‌کاما می‌آید

و در میانه جمله کاما. * بسیار ذوق‌زده و هیجانی، اما بدون دست‌پاچگی، دستان هم‌سرنوشت خود را لمس کرد. * همین جوانان،

البته به‌شرط اینکه باورشان کنیم، شاهکار خواهند کرد. * تصمیم‌گیری قاطع حاضران، یعنی مدیران ارشد شرکت، نقشه راه را ترسیم

می‌کند.

جای نقطه‌کاما در کدام جمله درست است؟ گزینه درست را علامت بزنید و بقیه گزینه‌ها را ویرایش کنید.

○ برف می‌بارید؛ اما سفرمان را لغو نکردیم. ○ با وجود اینکه برف می‌بارید؛ اما سفرمان را لغو نکردیم.

○ با وجود اینکه برف می‌بارید؛ سفرمان را لغو نکردیم. ○ برف می‌بارید؛ سفرمان را لغو نکردیم.

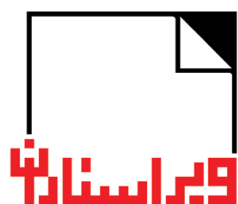
نقطه‌کاما را در کدام جمله درست درج کرده‌اند؟

○ عملکرد رسانه در اطلاع‌رسانی مبهم؛ یعنی بدون توجه به الزامات پیام، موجب تأخیر فرهنگی می‌شود.

○ عملکرد رسانه اطلاع‌رسانی شفاف است، یعنی باید به الزامات پیام توجه کند؛ تا تأخیر فرهنگی بروز نکند.

○ عملکرد رسانه اطلاع‌رسانی شفاف، یعنی با در نظر گرفتن الزامات پیام، است؛ و این هوشمندی مانع تأخیر فرهنگی می‌شود.

○ رسانه باید عملکردی شفاف در پیش بگیرد؛ یعنی به الزامات پیام توجه کند و بدین ترتیب، تأخیر فرهنگی نیافرند.

متن‌های تمرینی

* حسن تنها فروشنده این مغازه است.

* یک مردی را دیدم.

* افشار، مجری قوی‌ای بود.

* رهبر باید هم حاکم باشد و هم قُدوه.

* اولین اقدام و کار ضروری و حیاتی که باید در تحقیق و پژوهش انجام داد، آگاهی و دانستن شیوه‌های اصلی و روش‌های اساسی جمع‌آوری

اطلاعات است.

* حجاب یک پدیده هنجار و حجاب یک سنت پذیرفته شده نزد ایرانیان است.

* دوماً، اخبارهای متناقضی از وضعیت اسلحه‌های سربازان و امورات مربوط به لوازمات و اسباب‌های جنگی در میادین نبرد به گوش می‌رسد.

* هیأت تحریریه که متشکل از افرادی با تحصیلات عالیه است، با دسترسی به متون مختلفه قوانین منسوخه آشوری، پرونده مباحث تاریخی را بار

دیگر به جریان انداختند.

* یک نکته لازم به ذکر این است که دامن زدن به دوئیتها و تأکید بر منیت‌ها خوبیّت ندارد.

* در سال اخیر، بانک کشاورزی تسهیلات دام پروری را صد در صد افزایش می دهد.

* گاهی او را به خطا به خطا در اندیشه و رفتار متهم می‌سازد.

* نسبت به مسایل وارده بی تفاوت نباش.

* عدم رضایت بالا از سوی کارمندان به خاطر غیر قابل پیش بینی بودن امور از جمله نقطه ضعف های ساختار ماتریسیست.

* در نتیجه، حقوق طبیعی یا فطری با توجه به اینکه خداوند استعدادها و زمینه‌های لازم برای رشد و رسیدن انسان به کمال را فراهم کرده است، با عنایت به حکیم بودن خداوند به انسان در جهت اهداف خلقت بشر، بخشیده است. ضمن اینکه حقوق فطری همیشه با یک مسئولیت فطری نسبت به پیمودن انسان در مسیر کمال انسانی، همراه است

ویرایش شده: با توجه به اینکه خداوند استعدادها و زمینه‌های لازم را برای رشد و رسیدن انسان به کمال فراهم کرده است و با عنایت به حکیم بودن خداوند، می‌توان چنین نتیجه گرفت که حقوق طبیعی یا فطری در جهت اهداف خلقت بشر، اعطا شده است. ضمن اینکه حقوق فطری همیشه با مسئولیت فطری انسان در پیمودن مسیر کمال انسانی همراه است.

* این بروشور ضمن نگاهی گذرا به سیره معصومین (علیهم السلام) از بعد فردی در رابطه خود و خدا و از بعد اجتماعی در رابطه خود و مردم بر آن است تا رفتارهای فردی و اجتماعی ائمه را سر مشق سلوک مومنان در این روزهای آسمانی معرفی کند.

ویرایش شده: این دفترک (بروشور) با نگاهی گذرا به سیره معصومان (علیهم السلام) در بُعد فردی (رابطه خود و خدا) و بُعد اجتماعی (رابطه خود و مردم)، بر آن است که رفتارهای فردی و اجتماعی ائمه را بهترین سرمشق عمل مؤمنان در این روزهای آسمانی معرفی کند.

* عدم آشنایی با استانداردهای رفتاری طرف مقابل: فرض کنید خانواده‌ای از کلمه "شما" در هنگام گفتگوی صمیمی با هم استفاده می‌کنند. ولی در خانواده‌ی طرف مقابل از "تو" به جای "شما" استفاده می‌شود، اگر دو طرف به این مسئله آگاه نبوده باشند رعایت نمایند، ممکن است طرف مقابل گفتن کلمه تو را به عنوان توهین محسوب نموده و دلخور و رنجیده خاطر گردد.

ویرایش شده: آشنانیدن با اصول رفتاری طرف مقابل: فرض کنید افراد خانواده‌ای در هنگام گفت‌وگوی صمیمی با هم نیز از کلمه «شما» استفاده می‌کنند؛ ولی افراد خانواده طرف مقابل، از «تو». دو طرف باید از این مسئله آگاه باشند و در خطاب‌های خود، آن را رعایت کنند؛ وگرنه افراد خانواده اول ممکن است شنیدن کلمه «تو» را توهین محسوب کنند و رنجیده‌خاطر شوند.

* عدم شناخت از یکدیگر: بسیاری از دختران و پسران نقاط مثبت و منفی خود را نمی‌شناسند مثلاً فکر می‌کند که بهانه گیر نیست درحالی که در خانواده پدری خود از این نظر استاد شده وعادت نموده است. لذا برای شناخت همسفر خویش ابتدا خویشتن را باید شناخت که روان شناسان به آن شناخت خود واقعی می‌گویند و بعد پنجاه ویژگی مثبت و پنجاه ویژگی منفی همسر خویش را بنویسید و صحت و تقم آنرا با مشاور خانواده در میان بگذارید!

ویرایش شده: شناختن خود پیش از شناخت دیگری: بسیاری از دختران و پسران ویژگی‌های مثبت و منفی خود را نمی‌شناسند. مثلاً دختر یا پسری ممکن است فکر کند که بهانه‌گیر نیست؛ در حالی که در خانواده پدری خود، از این نظر استاد شده و به آن عادت کرده است؛ از این رو برای شناخت هم‌سفر زندگی خویش، ابتدا باید خویشتن را شناخت. روان‌شناسان به آن، شناخت خود واقعی می‌گویند. بعد از آن، باید پنجاه ویژگی مثبت و پنجاه ویژگی منفی همسر را نوشت و درست و غلط بودن آن‌ها را با مشاور خانواده در میان گذاشت.

* عدم شناخت از اختلاف نظرهای دختر و پسر: برخی جوانان فکر می‌کنند؛ به صرف اینکه در چند مورد نظرات یکسانی دارند هم کفو می‌باشند در حالی که باید هم کفو بودن را از نداشتن اختلافات عادی و رفتاری و عقلی و خانوادگی و فرهنگی بدست آورند، مثلاً باید بررسی شود که زمان خواب و بیداری آنان با هم چه تفاوت‌هایی دارد و....

ویرایش شده: شناختن اختلاف‌های همدیگر: برخی جوانان فکر می‌کنند تنها به این دلیل کفو (مناسب) هم هستند که در چند زمینه، دیدگاه‌هایی یکسان دارند؛ در حالی که کفو بودن را از نداشتن اختلاف‌های عادی، رفتاری، عقلی، خانوادگی و فرهنگی باید نتیجه بگیرند. مثلاً باید بررسی کنند که زمان خواب و بیداری آنان چه تفاوت‌هایی با هم دارد.

* در بروز این پدیده عوامل متعددی نقش دارند که می‌باید مورد بررسی قرار گیرند اما مهمترین عاملی که تقریباً می‌توان گفت که در اکثر تحقیقات صورت گرفته از عوامل موثر برروسی گری ذکر شده است طلاق (بعلت اعتیاد یا خشونت همسر...)، فوت همسر و عدم توانایی تأمین نیازهای مادی و یا فرار از خانه در دختران که به دلیل عدم مهارت‌های شغلی، به تبع آن بیکاری، عدم تأمین معاش و فقر در هر دو گروه باعث گرایش آنان به روسپیگری جهت تأمین مخارج زندگی آنان شده است.

ویرایش شده: در بروز این پدیده، عوامل متعددی نقش دارند که باید آن‌ها را بررسی کرد؛ اما می‌توان گفت تقریباً بیشتر پژوهش‌ها عوامل مهم مؤثر بر روسپیگری را این گونه برشمردند: طلاق به علت اعتیاد یا خشونت همسر یا...، فوت همسر، ناتوانی در تأمین نیازهای مادی، فرار از خانه در دختران. همچنین نداشتن مهارت‌های شغلی و به تبع آن، بیکاری و تأمین نشدن معاش و دست‌وپنجه نرم کردن با فقر، باعث شده است هر دو گروه برای تأمین مخارج زندگی به روسپیگری روی بیاورند.

ویرایش زبانی

تعصب ویراستار!

ملاک

بنای بهتر
بنای بهترتر

تبدیل واژه ۱۰
ناشنا به آشنا

رفع کژتابی زبانی ۲۰

مرجع ضمیر؟
فشرده‌گویی
«تنها» + اسم
...

دقت‌ورزی معنایی ۲۰

نمودن
گشتن
پیرامون
چنانچه / چنان‌که
برخوردار بودن
به خود اختصاص دادن
چالش
خواندن / خوانش
دلیل / علت
بالتبع / بالطبع

اصلاح خطای منطقی ۴۰
و پیچیده‌نویسی

جمع جمع
عدم‌آوری
منفی‌گویی مکرر
«و یا»
دور باطل
دورافتادگی اجزای فعل
درازنویسی
عبارت‌های تک‌پاراگراف

حشودایی ۵۰

مترادف بیجا
آنچه + که
گرچه... اما...
ضمیر اضافی
آیا + کلمه پرسشی

معیارسازی ۷
مجاوره
و لهجه و گویش
و شکسته‌نویسی

رسانایی نارسایی آوایی ۸

تکرار «که»
تابع اضافات
ی + ی نکره
دو «ک»
«رید»
«کی را»

یک حرف اضافه برای چند هم‌پایه

۱. صیغه یکی + جنس یکی
۲. صیغه یکی + جنس متفاوت
۳. صیغه متفاوت + جنس یکی
۴. صیغه متفاوت + جنس متفاوت
۵. دو فعل:
ماضی نقلی / ماضی بعید + صیغه یکی

اصول حذف
و تغییر فعل

اصلاح
خطای
دستوری

۱. «را» برای فعل لازم
۲. دو «را»
۳. دورافتادگی «را» از مفعول
۴. توالی فعل

واژگانی

اصطلاحی

معنایی

ساختار صرفی

ساختار نحوی

گرفته‌برداری ستیزی ۱۰

در ویرایش زبانی

اصل یکدستی

در ویرایش صوری

۰۹۳۰bagheri و ۰۲۱ ۶۶۹ ۱۹۹۶ ۲

1 را پیامک کنید به: ۸۲۱ ۷۶۵۴۳۲۱ ۳۰۰۰

خبرنامه ایمیلی: virastaran.net/r

تلگرام و اینستاگرام: @virastaran

virastaran.net

درس نامه ویرایش و درست‌نویسی

شماره کتاب‌شناسی ملی درس‌نامه: ۳۵۷۷۸۵

نویسنده درس‌نامه:

محمد مهدی باقری

مبانی

زبان؟

کارکرد

گفتار

گونه‌ها

زبان علم

نوشتار

زبان ادبی

پاکی گرایان و زبان‌شناسان

معیار 0 1 2 3

در زبان

و ✕

از واژه‌ها؟

آیا زبان فارسی

در خطر است؟

از ساختارها؟

تعصب ویراستار!

؟

چیستی و چرایی

مجموعه ام، ای، است، ...

ضمایر ملکی و مفعولی

بای نکره و مصدری و نسبی

کسره اضافه

ترکیبات

واژه‌هایی با چند صورت املائی

دستور خط

املا

فاصله گذاری

واژه‌ها

«به»

نشانه‌ها

اعداد

عدد نویسی

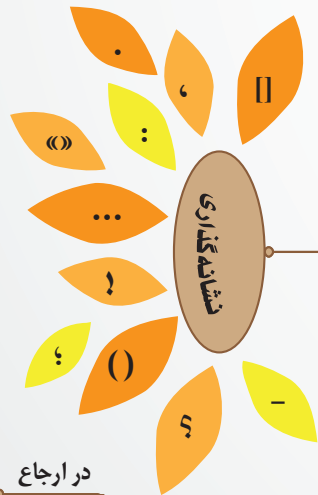
اجزای کتاب

فهرست

لایه بندی

ویرایش
صوری

نشانه گذاری

AB¹

شیوه ارجاع دهی و
تنظیم کتابنامه

شیوه پانوشتی / پی‌نوشتی

به کتاب

در ارجاع

به مقاله

کتاب

در کتابنامه

مقاله

در ارجاع

کتاب

در کتابنامه

مقاله

جایگاه در نشر
وظیفه
دو پرسش راهگشا
ویراستار شدن
راه
مزایا و معایب

ویراستار

انواع

ابزار

نشانه‌های ویرایشی

سیر مطالعاتی

تاریخچه

ویراستار

کد کارآفرینی: ۱۵-۸۹-۱-۲
پروانه نشر: ۱۳۸۶۳
شماره ثبت: ۴۱۳۱۰۷

سید حمید حسینی

سید حمید حسینی‌ثانی
۰۹۱۵۷۰۲۹۲۶۶
heydarisani.ir

همیشه سلام...

از کیفیت برگزاری کارگاه ویرایش و درست‌نویسی راضی بودید؟ ارزیابی‌تان را در وبگاه «ویراستاران» درج کنید. ضعف‌ها و قوت‌هایش را بنویسید و پیشنهادها و نقدهایتان را مطرح سازید. همچنین در چند جمله کوتاه و رسا، تصویری از کلاس در ذهن بازدیدکنندگان وبگاه «ویراستاران» ترسیم کنید تا بتوانند برای شرکت در این دوره، آسوده‌تر تصمیم بگیرند.

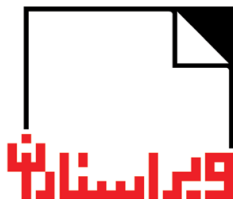
virastaran.net/a/58

کارگاه‌های «ویراستاران»

۱. ویرایش و درست‌نویسی؛ ۲. نگارش و زیبانویسی؛ ۳. دستورآموزی (دستور زبان فارسی)؛ ۴. ویرایش رایانه‌ای؛ ۵. صفحه‌آرایی؛ ۶. دستورکلی (تغییر یکجای صدها نویسه و واژه)؛ ۷. نگارش اداری؛ ۸. کوتاه‌نویسی؛ ۹. نمایه‌سازی؛ ۱۰. خوش‌نویسی با خودکار.

بودن با «ویراستاران»

۱. در نشست‌ها و وبینارهای «ویراستاران» شرکت کنیم و ذهنمان را به زبان فارسی حساس نگه داریم؛
۲. با ترسیم تصویری واقعی از کارگاه‌ها، شرکت در آن‌ها را به کسانی پیشنهاد کنیم که با «نوشتن» سروکار دارند؛
۳. دست‌کم هفته‌ای دو بار به وبگاه «ویراستاران» سر بزنیم و در صفحه‌های شبکه‌های اجتماعی‌اش بمانیم؛
۴. پیشنهادها، نقدها، ایده‌ها و دیدگاه‌های خود را مطرح سازیم و امیدوارانه افق‌های نو بگشاییم؛
۵. با مدرسان و اعضای گروه «ویراستاران» به «هر» صورتی که باشد و بشود، «در ارتباط» باشیم و بمانیم.

میزبانان کارگاه‌های «ویراستاران»

پژوهشگاه رویان، کتابخانه ملی فارس و خراسان و مرکز، معاونت سیاسی صدوسیما، آکادمی بانک سامان، دانشگاه فردوسی، اتاق بازرگانی آلمان، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، بانک سپه، خانه کتاب، مدرسه اشتغال دانشگاه شریف، دانشگاه الزهراء، فرهنگ‌سرای رسانه، خبرگزاری دانشجو، رخدادهای تازه، قانون انصار، مؤسسه بهاران، مجتمع سرچشمه، گزینه دو، سازمان برنامه و بودجه، طلوع حق، قانون کارگزاران بورس، مرکز مدیریت حوزه علمی خراسان، جامعه المصطفی، نیروی انتظامی، کتاب‌پردازان، اداره تولیدات فرهنگی آستان قدس، سرای فردوسی، دانشکده علوم پزشکی مشهد، قلمستان اصفهان، پیام‌نور، فرهنگ‌سرای باران در سرخه، هلدینگ سرمایه‌گذاری تأمین، دانشگاه خلیج فارس بوشهر، دانشگاه هرات افغانستان، فرهنگ‌سرای سینا مونترال، دانشگاه سمنان، مرکز تحقیقات معلمان اصفهان و... تا ۱۵۹ نهاد.

«ویراستاران» فعال‌ترین نهاد رسمی ویرایش در ایران

ویرایش رایانه‌ای بیش از ۵۲۰۰ اثر گوناگون سال‌ها صدرنشین نتایج گوگل، با جست‌وجوی واژه «ویرایش» برگزاری ۱۱۶۸ نشست و کارگاه در ۱۸ شهر ایران و نیز هرات و مونترال، برای ۱۴۰۹۳۴ نفر در قالب ۲۱۴۰۷۶۶ نفر ساعت برنامه، از آذر ۱۳۸۸ تا فروردین ۱۳۹۹

با خبر شدن از برنامه‌ها و کارگاه‌های آینده از طریق «خبرنامه پیامکی» و «خبرنامه رایانه‌ای»:

virastaran.net/r

عدد ۱ (لاتین) را پیامک کنید به: ۳۰۰۰ ۵۶۵۴۳۲۱ ۲۲۱

جایی برای یادگیری نکته‌های نگارشی و ویرایشی: @virastaran در تلگرام و اینستاگرام

۰۲۱۶۶۹۱۴۹۶۲ info@virastaran.net

شماره مدرس دوره شما: ۰۹..... شماره نویسنده درس نامه: ۰۹۳۰ bagheri